

POCHTA ALOQA TEXNOLOGIYALARI RIVOJIDA
ONLAYN XIZMATLAR

Yaxshiyeva Zebo Rashidovna

TATU Qarshi filiali dotsenti

Azizbek Abdusaidov Kamoliddin o'g'li

Pochta aloqa texnologiyalari yo'nalishi talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada, pochta a'loqa texnologiyalari soxasi bo'yicha olib borilayotgan onlayn ta'lim munosabati dunyo va O'zbekiston misolida yoritilib berilgan. Pochta a'loqa texnologiyasining bugungi kundagi saviyasi va kelajakdagi ahamiyati, jahondagi onlayn o'qitish tizimining mamlakatimizga kirib kelishi, O'zbekistonda pochta sohasidagi onlayn ta'lim bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar to'g'risida fikr yuritiladi.

Kalit so'zlar: pochta aloqasi, onlayn ta'lim, "gibrid pochta" tizimi, onlayn savdo, agentlik va korxonalar.

Kirish: Mustaqillik yillarida davlatimiz va jamiyatimiz hayotining barcha sohalarida bo'lgani kabi mamlakatimizning iqtisodiy-ijtimoiy infratuzilmasining muhim tarmog'i hisoblangan milliy pochta tizimini tubdan isloh etish, uni jahon andozalari asosida takomillashtirish borasida ulkan ishlar amalga oshirildi. Pochta aloqasi tizimi bugungi kunda mamlakat hududlarida xat va pochta jo'natmalari bilan bir qatorda tovarlarni yetkazib berish, bank, moliya va davlat xizmatlarini ko'rsatish bo'yicha o'z infratuzilmasiga ega bo'lgan muhim soha hisoblanadi.

"O'zbekiston pochta" aksiyadorlik jamiyati mamlakatimizning pochta aloqasi milliy operatori sifatida respublika miqyosida 2 mingga yaqin pochta aloqasi ob'ektiga ega bo'lib, barcha aholi punktlarini qamrab olgan. Shu bilan birga, Milliy operator tarmog'ini rivojlantirish bo'yicha yetarlicha choralar ko'rilmaganligi oqibatida Umumjahon pochta ittifoqining Pochta rivojlanishi indeksi global reytingida O'zbekiston 93-o'rinda qolmoqda. Istiqolning dastlabki yillaridayoq pochta va aloqa korxonalarini alohida tarmoqqa ajratish, har birining faoliyat yo'nalishlari, maqsad va vazifalarini aniq-ravshan belgilab berish bilan bir qatorda, pochta aloqa tizimining tashkiliy tuzilmasini tubdan yangilash, xizmat turlarini rivojlantirish, sohaga zamonaviy texnika va texnologiyalarni joriy etish, malakali mutaxassislar tayyorlash masalalariga katta e'tibor qaratildi. 1991-yili pochta aloqasi va matbuot tarqatish qorxonalarini tarkibidagi bo'limlar negizida pochta aloqasi mustaqil birlashmasi hamda ularning viloyat va tuman bo'linmalari tashkil etildi. Mamlakatimizda va butun dunyoda rivojlanib borayotgan pochta bugun butun dunyoda keng qo'llanilmoqda. 2020- yil 5- oktabr kuni tomonidan mamlakatimiz Rahbari Milliy pochta tizimini isloh qilishga bag'ishlab yig'ilish o'tkazildi va bir qator topshiriqlar berildi. 2020- yil 14

dekabr kuni, Prezidentimizning “Pochta aloqasi xizmatlarini ko‘rsatish tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida” PQ–4921-son qarori qabul qilindi. Mazkur qaror bilan:

2021-2023 yillarda pochta aloqasini rivojlantirish bo‘yicha “Yo‘l xarita”;

2021-2025 yillarda pochta aloqasining rivojlanishining maqsadli ko‘rsatkichlari;

2021- yilda 42 ta namunaviy tumanlarda (shaharlarda) pochta aloqasi korxonalarini transformatsiya qilish loyihalarini ko‘zda tutuvchi “Yo‘l xarita”lar tasdiqlandi.

Pochta aloqasining an’anaviy xizmatlarini takomillashtirish, ularni raqamlashtirish, jo‘natmalarni qabul qilish, saralash, onlayn rejimda kuzatib borish va yetkazish jarayonlariga axborot texnologiyalari va tizimlarini joriy etish maqsadida “Pochta xizmatlarini ko‘rsatish jarayonlarini avtomatlashtirish tizimi” ishlab chiqildi va ishga tushirildi.

Yana bir narsani alohida ta’kidlash kerakki, bugun respublikamizning chekka hududlarda yashovchi aholi uchun 930 ga yaqin pochta aloqa obyektida 30 turdan ortiq davlat xizmatlarini ko‘rsatish yo‘lga qo‘yildi.

Oddiy tilda aytganda endi aholi davlat va bank xizmatlaridan foydalanish uchun tuman markaziga borishi shart emas. Eng yaqin pochta bo‘limiga borib, bunday xizmatlardan foydalanishi mumkin.

Ma’lumki, axborot texnologiyalari rivojlanishi bilan elektron tijorat bozori ham rivojlandi. Bu jarayonda onlayn savdo maydonlarining ahamiyati juda ham yuqori. Ana shunday ehtiyojlarni qondirish, bu jarayonda faol ishtirok etish maqsadida mahalliy ishlab chiqaruvchilarning mahsulotlarini onlayn sotish va mijozlarga yetkazib berish imkoniyatini beruvchi “UNISAVDO” onlayn savdo maydonchasi yaratildi. Hozirgacha 300 dan ortiq tadbirkorning 15 000 ga yaqin mahsulotlari maydonchaga joylashtirildi. Ushbu maydoncha tadbirkorlarning mahsulotlarini respublikamizning barcha viloyatlarida sotish hamda aholining ushbu mahsulotlarni onlayn sotib olish imkoniyatini yaratdi. Elektron tijorat bilan shug‘ullanuvchi tadbirkorlarga qulayliklar yaratish maqsadida Toshkent shahrida, Andijon viloyatining Asaka tumanida, Buxoro viloyatining Vobkent tumanida va Xorazm viloyatining Urgench shahrida 4 ta logistika markazi qurilishi boshlandi. Qurilish ishlarini yil oxiriga qadar yakunlash rejalashtirilgan. Mazkur logistika markazlari eng avvalo internet-savdo maydonchalari egalariga o‘z mahsulotlarini saqlash, ya’ni omborxonaga muammosini hal etadi hamda internet-savdo maydoncha orqali xarid qilingan mahsulotlarni shu yerning o‘zida qisqa muddat ichida qadoqlanib, mijozlarga yetkazib berish imkoniyatini beradi. Shuningdek, “Gibrid pochta” tizimi takomillashtirilib, Yagona milliy tizim joriy etildi. Gibrid pochta xizmatning afzalligi shundaki, davlat organlari va tashkilotlari pochta jo‘natmalarini konvertga solish, unga marka yopishtirish, oluvchining manzillarini yozish va pochtaga olib kelish vazifalaridan holi bo‘lishadi.

Endilikda davlat organlari va tashkilotlari ish joylaridan xatni elektron shaklda yuboradi, oluvchining manziliga xizmat ko'rsatadigan tuman va shahardagi pochta aloqasi bog'lamasi uni qog'oz ko'rinishda chop etib, manzilga yetkazib beradi.

Buning natijasida, magistral va viloyat ichki pochta almashinuvlarining soni ko'payishiga erishildi, jumladan avval pochta almashinuvlari haftasiga 5 marotaba o'tkazilgan bo'lsa, endilikda haftasiga 6 marotaba o'tkazilmoqda. Tumanlarda joylashgan pochta aloqasi bog'lamalari ham qo'shimcha avtotransport vositalari bilan ta'minlandi, ba'zi ichki marshrutlar qayta tiklandi.

Pochta jo'natmalarni yetkazib berishdagi logistika tizimi qayta ko'rib chiqildi. Bunda pochtonlar elektroskuterdan foydalangan holda pochta jo'natmalarni markazdagi pochta saralash bo'limidan "bog'lama-mijoz" sxemasi asosida olib, oluvchilarga yetkazib berish mexanizmi yo'lga qo'yildi, buning uchun 500 ga yaqin elektroskuterlar bilan ta'minlandi. Natijada mijozlarga ko'rsatilayotgan xizmatlar sifati yaxshilandi hamda pochta jo'natmalarni yetkazib berish vaqtini qisqartirishga erishildi, ya'ni avval pochtonlar tomonidan pochta jo'natmalar oluvchilarga 2-3 kun ichida yetkazib berilgan bo'lsa, hozirgi kunda elektroskuter orqali 1 kun ichida yetkazib berilmoqda. Aholiga pochta aloqasi xizmatlaridan kontaktsiz va kunu-tun foydalanish imkoniyatini beradigan o'z-o'ziga xizmat ko'rsatuvchi avtomatlashtirilgan pochmatlar xizmati yo'lga qo'yildi. Buning uchun 30 ta pochmatlar bilan ta'minlandi. Ushbu pochmatlar aholi gavjum joylarga, yirik savdo markazlariga, oliy o'quv yurtlariga va pochta aloqasi obyektlariga o'rnatilgan. Endilikda, jo'natuvchi pochta jo'natmalarini adresatning uy manziliga jo'natmasdan pochmatning manzili bo'yicha jo'natish, shuningdek adresatlar nomiga kelgan pochta jo'natmalarini ularning xohishlariga ko'ra uy manzillariga yetkazib berilmasdan, xavfsizligi ta'minlangan holda istalgan vaqtlarida pochta jo'natmalarini pochmatlardan olish, bunda pochta aloqasi xizmatlaridan kontaktsiz foydalanish imkoniyati yaratildi.

Keyingi yillarda ham "O'zbekiston pochta" AJning faoliyatini takomillashtirish va rivojlantirish, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy etish, ko'rsatilayotgan pochta aloqasi xizmatlarining sifatini yaxshilash va yangi xizmatlarni joriy etish bo'yicha ishlar davom ettiriladi.

Birinchi navbatda, qishloq hududida joylashgan pochta bo'limlari faoliyati samaradorligini oshirish, u yerda yashovchi aholi uchun davlat xizmatlari, bank xizmatlari va boshqa xizmatlarni ko'rsatishga alohida e'tibor qaratiladi.

Ikkinchidan, pochta va kuryerlik xizmatlari sifatini yaxshilash va turlari ko'paytiriladi. Uchinchidan, elektron tijorat rivojlanishi uchun zarur logistik infrastruktura takomillashtiriladi. Milliy onlayn savdo maydonchasi o'z faoliyatini boshladi. Mamlakatimizda kichik va o'rta biznes rivojiga davlatimiz va hukumatimiz tomonidan yaratilayotgan imkoniyatlar bois tez fursatlarda rivojlanib bormoqda.

Bu kabi rivojlanishlarga "O'zbekiston pochta" AJ ham o'z xissasini qo'shish hamda respublikamizda elektron tijoratni yanada rivojlantirish va ishlab chiqaruvchilar

mahsulotlarining xaridorgirrligini oshirish maqsadida milliy onlayn savdo maydonchasini yaratish ustida tashkiliy ishlarni olib bordi. Natijada “Unisavdo.uz” milliy onlayn savdo maydonchasi platformasi ishlab chiqilib joriy yilning fevralidan test tarzida o‘z ish faoliyatini boshladi. Bu tizim orqali tadbirkorlar ishlab chiqargan mahsulotlarini respublika bo‘yicha savdoga chiqarishlari mumkin bo‘ladi. “O‘zbekiston pochta” AJ esa maydoncha orqali xarid qilingan mahsulotlarni xaridor manzili bo‘yicha yetkazib beradi. Bunda milliy operator xaridor va sotuvchi o‘rtasida kafil bo‘lishdek ma’suliyatli vazifani bajaradi. Aytish joizki, pochta aloqasi ob’ektlarini modernizatsiya qilish va iqtisodiy barqarorligini oshirish, ko‘rsatilayotgan xizmatlar sifatini oshirish yuzasidan bir qancha choralar ko‘rildi. 2020-yilda “gibrid pochta” tizimi takomillashtirilib, uning negizida Yagona milliy tizimi joriy etildi. Pochta aloqasi ob’ektlarida outsorsing asosida ayrim bank xizmatlarini ko‘rsatish, pochta aloqasi ob’ektlarini zamonaviy kompyuter texnikasi va mobil qurilmalar bilan ta’minlash, mijozlar nomiga kelgan pochta jo‘natmalarini olishi uchun mo‘ljallangan o‘z-o‘ziga xizmat ko‘rsatuvchi avtomatlashtirilgan komplekslari va to‘lovlarni qabul qilish avtomatlashtirilgan tizimni joriy etish, pochta jo‘natmalarini qabul qilish, saralash va onlayn kuzatish imkonini beruvchi avtomatlashgan axborot tizimini joriy etish bo‘yicha ham vazifalar belgilangan.

Adabiyotlar ro‘yxati:

1. Manba uza.uz
2. Броди Ян. Продающие рассылки. Москва. 2014. 208 С
3. Mirsaid Aripov. Internet va pochta aloqalri asoslari: Toshkent.: 2000. 132 P.
4. Z. Yaxshiyeva. DEVELOPMENT OF A MULTIMEDIA E-LEARNING RESOURCE FOR LEARNING ENGLISH. GOLDEN BRAIN, 2023.
5. Z.R.Yaxshiyeva. HISTORICAL REALITY AND ITS ARTISTIC INTERPRETATION. NeuroQuantology, 2022.
6. YZ Rashidovna. INGLIZ ADABIYOTSHUNOSLIDGIA TEMUR OBRAZI YORITILISH USLUBLARI.
7. Z Rashidovna - «RAUF PARFI IJODINING MA'NAVIY-MA'RIFIY OMILLARI, 2023.
8. YZ Rashidovna. JAHON ADABIYOTSHUNOSLIGIDA AMIR TEMUR OBRAZI TALQINLARINING QIYOSIY TADQIQI.
9. Z Yaxshiyeva - XVI ASR INGLIZ ADABIYOTIDA YORITILGAN TEMUR OBRAZINING QIYOSIY TAHLILI. - Namangan davlat universiteti Ilmiy axborotnomasi. 2023.